

Nesprávné poučení soudu

Z čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, jakož i z ustanovení § 5 zákona č. [99/1993](#) Sb., občanský soudní řád, vyplývá povinnost poskytnout řádné poučení účastníkům řízení o jejich procesních právech a povinnostech. Nesprávným poučením o nepřípustnosti dovolání v posuzované věci odvolací soud odňal stěžovateli přístup k Nejvyššímu soudu, a porušil tak jeho právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a právo na spravedlivý proces zaručené čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Namístež je proto zrušení rozhodnutí odvolacího soudu tak, aby se stěžovateli otevřela možnost podat dovolání k Nejvyššímu soudu.

(Nález Ústavního soudu České republiky sp.zn. IV.ÚS 3073/24 ze dne 12.2.2025)

Ústavní soud rozhodl o ústavní stížnosti stěžovatele J.A., zastoupeného JUDr. P.D., advokátem, sídlem P., proti usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 21. května 2024 č. j. 11 Co 82/2024-163 a usnesení Okresního soudu v Tachově ze dne 12. února 2024 č. j. 15 D 107/2023-135, za účasti Krajského soudu v Plzni a Okresního soudu v Tachově, jako účastníků řízení, a Z.A., zastoupeného JUDr. V.N., advokátkou, sídlem S., jako vedlejšího účastníka řízení, tak, že usnesením Krajského soudu v Plzni ze dne 21. května 2024 č. j. 11 Co 82/2024-163 bylo porušeno právo stěžovatele na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a právo na spravedlivý proces zaručené čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 21. května 2024 č. j. 11 Co 82/2024-163 se ruší. Ve zbývající části se ústavní stížnost odmítá.

Z odůvodnění

I. Skutkové okolnosti a obsah napadených rozhodnutí

1. Stěžovatel se ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen "Ústava") a § 72 odst. 1 písm. a) zákona č. [182/1993](#) Sb., o Ústavním soudu, domáhá zrušení v záhlaví označených usnesení Okresního soudu v Tachově (dále jen "okresní soud") a Krajského soudu v Plzni (dále jen "krajský soud"), neboť má za to, že jimi bylo porušeno jeho ústavně zaručené právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen "Listina") a právo na spravedlivý proces zaručené čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen "Úmluva").

2. Okresní soud (rozhodující soudní komisařkou Mgr. E.V., notářkou se sídlem ve Stříbře) napadeným usnesením ve výroku I. určil obvyklou cenu aktiv pozůstalosti po zůstavitelce B.A. (matce stěžovatele a vedlejšího účastníka), výši dluhů a čistou hodnotu pozůstalosti. Ve výroku II. soud potvrdil nabytí veškerého majetku zůstavitelky dědicům podle dědických podílů ze zákona, tj. jak stěžovateli, tak i vedlejšímu účastníkovi ve výši jedné ideální poloviny. Ve výroku III. rozhodl soud o povinnosti stěžovatele a vedlejšího účastníka zaplatit odměnu a hotové výdaje soudní komisařky; ve výroku IV. rozhodl o nákladech řízení. Soud konstatoval, že zůstavitelka sice zanechala závěť, avšak shledal ji neplatnou z formálních důvodů. Proto připadalo v úvahu pouze dědění podle zákonné dědické posloupnosti - dva synové podle zákonné posloupnosti v první třídě dědiců, kteří dědictví neodmítli. Ti však dohodu o rozdělení pozůstalosti neuzavřeli. Soud tudíž potvrdil nabytí pozůstalosti podle dědických podílů ze zákona v souladu s § 185 odst. 1 písm. g) 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních a § 1697 odst. 3 zákona č. [89/2012](#) Sb., občanský zákoník.

3. Krajský soud napadeným usnesením rozhodnutí okresního soudu jako správné potvrdil. Přestože krajský soud shledal v postupu okresního soudu pochybení (výslech svědkyň), neshledal důvod pro zrušení jeho rozhodnutí a tento chybný postup napravil a obě svědkyně znovu vyslechl postupem podle § 126 zákona č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád. Krajský soud současně poučil stěžovatele a vedlejšího účastníka o tom, že "proti tomuto usnesení není odvolání ani dovolání přípustné".

II. Argumentace stěžovatele

4. Stěžovatel v ústavní stížnosti brojí nejprve proti tomu, že nebyl soudní komisařkou odkázán na podání žaloby pro spornost závěti zanechané zůstavitelkou, tedy z důvodu vyjasnění sporu o dědické právo. Tímto postupem bylo stěžovateli znemožněno využít soudní ochrany proti vedlejšímu účastníkovi, který zpochybňoval platnost zůstavitelkou pořízené závěti. V této souvislosti stěžovatel poukazuje též na procesní pochybení okresního soudu při poučení svědkyň závěti. Na základě tohoto nesprávného postupu byly provedeny procesně neplatné úkony, které však okresní soud v napadeném rozhodnutí použil jako důkazy prokazující neplatnost závěti. Krajský soud následně svědkyně znovu vyslechl, čímž zasáhl do práva stěžovatele na dvojinstanční řízení. Uvedené má podle stěžovatele za následek též překvapivost napadeného usnesení krajského soudu. Stěžovatel tvrdí, že "neočekával, že krajský soud tyto důkazy provede a ve věci hned rozhodne."

5. V závěrečné části ústavní stížnosti stěžovatel poukazuje na špatné poučení krajského soudu o nemožnosti podat dovolání. Uvádí, že soud mu tím odňal přístup k Nejvyššímu soudu a porušil jeho právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a právo na spravedlivý proces zaručené čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

III. Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

6. Ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je zastoupen v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu.

7. Ústavní stížnost lze zpravidla podat pouze tehdy, vyčerpá-li návrhovátelem ještě před jejím podáním veškeré zákonné procesní prostředky ochrany svých práv (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu). To se ovšem v projednávané věci striktně vzato nestalo.

IV. Vyjádření účastníků, vedlejšího účastníka a replika stěžovatele

8. Soudce zpravodaj vyzval krajský soud, okresní soud i vedlejšího účastníka řízení k vyjádření se k ústavní stížnosti.

9. Krajský soud v zaslaném vyjádření zpochybnil tvrzení stěžovatele o odepření dvojinstančnosti soudního řízení a překvapivosti rozhodnutí. Stěžovatel podle soudu věděl, jak okresní soud posoudil závěť z formálního hlediska (jako formálně neplatnou) a krajský soud se s tímto závěrem ztotožnil. Na tomto postupu podle názoru krajského soudu nelze shledat nic překvapivého. Současně však uznal, že při poučení účastníků řízení o nepřípustnosti dovolání ve věci "došlo k pochybení patrně při přepisu rozhodnutí a napadené usnesení obsahuje nesprávné poučení". V této souvislosti poukázal na § 240 odst. 3 občanského soudního řádu obsahující řešení takové situace. Soud dodává, že stěžovatel byl v řízení před krajským soudem zastoupen advokátem a je zastoupen advokátem rovněž v řízení před Ústavním soudem. Proto by měl mít vědomost o možnosti podat dovolání do tří měsíců od doručení rozhodnutí, které obsahuje nesprávné poučení o tom, že dovolání není přípustné.

10. Okresní soud v zaslaném vyjádření pouze stručně uvedl, že rozhodnutí soudní komisařky je v souladu se zjištěnými skutečnostmi a podle jeho právního názoru v souladu se zákonem. Účastníkům řízení bylo umožněno podat odvolání a stěžovatel svého práva využil.

11. Vedlejší účastník ve svém vyjádření označil podání stěžovatele jako nedůvodné. Stěžovatel podle něj ústavní stížnost neopírá o žádné nové skutečnosti a rozporuje pouze důkazy, jejichž pravost byla konstatována v průběhu odvolacího řízení. Krajský soud podle něj v písemném odůvodnění i při vyhlášení usnesení dostatečně podrobně a pečlivě zdůvodnil, proč dospěl k uvedeným závěrům, přičemž odkázal na obecné zásady občanského práva a na judikaturu, která již obdobné věci řešila. Pokud nyní stěžovatel namítá nesprávnost poučení, poukazuje vedlejší účastník jak na uplynutí "náhradní" lhůty k podání dovolání, tak i na jeho zastoupení advokátem.

12. Vyjádření krajského soudu, okresního soudu i vedlejšího účastníka byla zaslána stěžovateli. Stěžovatel v zaslané replice sdělil, že na podané ústavní stížnosti trvá. Stručně uvedl, že mu nelze klást k tíži nepodání dovolání, a to právě z důvodu nesprávného poučení krajského soudu (bez ohledu na to, zda byl právně zastoupen či nikoli), přičemž poukázal na nálezy Ústavního soudu ze dne 12. 5. 2019 sp. zn. II. ÚS 3659/19 (toto i všechna dále uvedená rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <https://nalus.usoud.cz>).

V. Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

13. Po prostudování ústavní stížnosti, vyžádaného spisu, vyjádření účastníků řízení a vedlejšího účastníka řízení, jakož i repliky stěžovatele, dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je důvodná.

14. Ústavní soud je podle čl. 83 Ústavy soudním orgánem ochrany ústavnosti; není součástí soustavy soudů (čl. 91 odst. 1 Ústavy), není jim instančně nadřazen a do jejich rozhodovací činnosti zasahuje až tehdy, dojde-li k porušení ústavně zaručeného základního práva nebo svobody (srov. nálezy ze dne 25. 1. 1995 sp. zn. II. ÚS 45/94 (N 5/3 SbNU 17). Vykonává-li svoji pravomoc tak, že podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy rozhoduje o ústavní stížnosti proti pravomocnému soudnímu rozhodnutí, nelze jej považovat za další, "superrevizní" instanci v systému obecné justice, oprávněnou vlastním rozhodováním (nepřímo) nahrazovat rozhodování obecných soudů; jeho úkolem je "toliko" přezkoumat ústavnost soudních rozhodnutí, jakož i řízení, které jejich vydání předcházelo. Proto vedení řízení, zjišťování a hodnocení skutkového stavu, výklad podústavního práva a jeho aplikace na jednotlivý případ je v zásadě věcí obecných soudů, a o zásahu Ústavního soudu do jejich rozhodovací činnosti lze uvažovat za situace, kdy je jejich rozhodování stíženo vadami, které mají za následek porušení ústavnosti (tzv. kvalifikované vady).

15. Pojmovým znakem institutu ústavní stížnosti je její subsidiarita, jež se po formální stránce projevuje v požadavku předchozího vyčerpání všech procesních prostředků, které zákon stěžovateli k ochraně jeho práv poskytuje, a po stránce materiální v požadavku, aby Ústavní soud zasahoval na ochranu ústavně zaručených základních práv a svobod až v okamžiku, kdy ostatní orgány veřejné moci nejsou schopny protiústavní stav napravit.

16. V posuzované věci má Ústavní soud za to, že stěžovatel měl k dispozici procesní prostředek k

ochraně svých práv, a to dovolání. Podle § 236 občanského soudního řádu lze dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští. Zvláštní úprava obsažená v zákoně o zvláštních řízeních soudních přitom podání dovolání v posuzované věci nevyklučuje (srov. § 30 odst. 1; právní úprava pozůstalostního řízení je zakotvena v hlavě třetí části druhé zákona o zvláštních řízeních soudních). Z § 237 občanského soudního řádu dále vyplývá, že není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu nebo která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.

17. Ústavní soud však v posuzované věci nepřistoupil k odmítnutí ústavní stížnosti podle § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu pro nepřípustnost, neboť stěžovatel se řídil nesprávným poučením odvolacího soudu o nepřípustnosti dovolání. Proto musí být nejprve zjednána náprava v podobě otevření možnosti podat dovolání k Nejvyššímu soudu. Stěžovatel sice byl zastoupen advokátem (na což poukazuje krajský soud i vedlejší účastník v podaných vyjádřeních), který měl vědět, že v dané věci mohl být nedostatek poučení zhojen dovoláním podaným v prodloužené lhůtě tří měsíců, z pohledu ústavního přezkumu je však nutné akcentovat judikaturu Evropského soudu pro lidská práva, podle níž nelze klást k tíži stěžovatele pochybení soudu při poučení o opravném prostředku, jestliže z něj stěžovatel vyšel (srov. např. rozsudek Gajtani proti Švýcarsku ze dne 9. 9. 2014 č. 43730/07, body 61 až 77).

18. Ústavní soud připomíná, že povinnost poskytnout řádné poučení účastníkům řízení o procesních právech a povinnostech vyplývá jak z ustanovení § 5 občanského soudního řádu, tak z čl. 36 odst. 1 Listiny a je naplněním jednoho ze základních předpokladů práva na spravedlivý proces, totiž práva na přístup k soudu (k vyšší přezkumné instanci) podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Nesprávným poučením krajský soud odňal stěžovateli přístup k Nejvyššímu soudu, a porušil tak jeho právo na soudní ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny a právo na spravedlivý proces zaručené čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

19. K obdobným závěrům ostatně dospěl v minulosti opakovaně i Ústavní soud. V nálezech ze dne 21. 6. 2022 sp. zn. III. ÚS 1140/22 (N 78/112 SbNU 189) a ze dne 6. 9. 2024 sp. zn. II. ÚS 1679/24, přitom Ústavní soud rozhodoval v situaci, v níž stěžovatelé přímo poukazovali na nesprávné poučení odvolacího soudu o nepřípustnosti dovolání. V dalších případech [srov. například nálezy ze dne 12. 5. 2020 sp. zn. II. ÚS 3659/19 (N 93/100 SbNU 120), ze dne 21. 7. 2020 sp. zn. I. ÚS 3552/19 (N 151/101 SbNU 5), ze dne 26. 9. 2018 sp. zn. I. ÚS 1820/18, ve znění opravného usnesení ze dne 23. 10. 2018 (N 161/90 SbNU 607), či ze dne 24. 4. 2018 sp. zn. II. ÚS 3976/17 (N 81/89 SbNU 231) a zde citovanou judikaturu v bodě 18] již nebylo stěžovateli nesprávné poučení odvolacího soudu o nepřípustnosti dovolání v ústavní stížnosti výslovně namítáno. Přesto Ústavní soud opakovaně přistoupil ke zrušení rozhodnutí odvolacího soudu mj. s odůvodněním, že při rozhodování o ústavní stížnosti není omezen pouze na posouzení v ní obsažené ústavněprávní argumentace a může jí vyhovět i z jiných důvodů [srov. též nálezy ze dne 19. 12. 1996 sp. zn. III. ÚS 232/96 (N 142/6 SbNU 545)]. Tím spíše je v posuzované věci dán důvod ke kasaci napadeného usnesení krajského soudu, dovolává-li se nyní stěžovatel takové nesprávnosti v rámci své argumentace výslovně.

20. Z pohledu Ústavního soudu je přitom podstatné, že nesprávné poučení nemůže být kladeno k tíži účastníkům řízení, a to ani v případech, že jsou zastoupeni advokátem. Pokud se stěžovatel řídil

nesprávným poučením a vyšel z něj, což se projevuje jednoduše tím, že daný opravný prostředek nepodal, ač jej podat mohl, nemá Ústavní soud v takto nastalé procesní situaci jinou možnost než napadené rozhodnutí krajského soudu zrušit. Na tom nemůže nic změnit ani poukaz krajského soudu na ustanovení § 240 odst. 3 občanského soudního řádu, jelikož v něm obsažené pravidlo se uplatní pouze tehdy, je-li dovolání navzdory nesprávnému či chybějícímu poučení nakonec podáno. To se však v posuzované věci nestalo.

VI. Závěr

21. Ústavní soud proto z důvodu porušení čl. 36 odst. 1 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy ústavní stížnosti stěžovatele v části, v níž napadá usnesení krajského soudu ze dne 21. 5. 2024 č. j. 11 Co 82/2024-163, vyhověl podle § 82 odst. 1, odst. 2 písm. a) a odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu a toto usnesení podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu bez nařízení ústního jednání zrušil. Vzhledem k tomu, že porušení základních práv stěžovatele shledal Ústavní soud pouze v rozhodnutí krajského soudu, který se bude věcí opětovně zabývat, ústavní stížnost ve vztahu k usnesení okresního soudu ze dne 12. 2. 2024 č. j. 15 D 107/2023-135, odmítl podle § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu pro nepřijatelnost, danou zde z povahy věci.

22. Pro opakované řízení před krajským soudem to procesně znamená především opravu poučení o přípustnosti dovolání. Ústavní soud, vázán principem subsidiarity ústavní stížnosti, se zatím nemůže zabývat předestřeny námitkami stěžovatele věcně; proto neposuzoval námitky stěžovatele vztahující se k postupu obecných soudů při zkoumání platnosti závěti zůstavitelky v řízení o pozůstalosti.

Další články:

- [Střídavá péče](#)
- [Restituce](#)
- [Majetková podstata \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Náhrada škody \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Odpovědnost státu za újmu \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Předběžné opatření](#)
- [Valná hromada \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Pracovní doba](#)
- [Exekuce](#)
- [Důkazní břemeno](#)
- [Dokazování, neúčinnost právního jednání](#)